

Het gedonder is begonnen toen bomen natuur werden

Forum 'Het verdienende landschap': geld verdienen met beheer is niet makkelijk, vergt forse ingrepen en bestuurlijke moed.

De komende periode zal er fors bezuinigd gaan worden op boombeheer. Vooral bij kleinere gemeenten met relatief weinig inwoners en veel bomen in het buitengebied zal dat serieuze gevolgen hebben. Vakblad *Boomzorg* organiseerde rondom de case Lochem een discussieforum. De centrale vragen: Moeten we streven naar een verdienend landschap? En is het mogelijk het beheer van het buitengebied in zijn geheel én kostenneutraal uit te besteden? En zo ja, hoe bereiken we dat?

Auteur: Santi Raats en Hein van Iersel

De aanleiding van het forum ligt in een artikel die de Lochemse wethouder Thijs de La Court in 2011 schreef voor het blad *Boomzorg*. Zijn stelling in dit artikel: 'De raad geeft mij geen geld om aan onderhoud van de 50.000 bomen van

het Lochemse buitengebied te besteden. Dan rest mij toch niets anders dan te zoeken naar een model waarbij er geld wordt verdiend met de 50.000 bomen van het Lochemse buitengebied.'

Eigenlijk is er natuurlijk niks nieuws onder de zon. Pakweg één, anderhalve eeuw geleden bestond het begrip 'laanboom' nog niet en was ieder landschap bij uitstek een verdienend landschap en werden bomen alleen aangeplant omdat ze

Annemieke Beukenlaar

vorm dan ook, de komende jaren alleen maar duurder zal worden.'

Anderhalve eeuw geleden was ieder landschap bij uitstek een verdienend landschap

Het forum wordt afgetrapt met een prikkelende oneliner van Ger Duijf, adviseur landschapsontwikkeling: 'De ellende is begonnen toen bomen natuur werden.' Die constatering zou in de conclusie van Duijf ervoor gezorgd hebben dat we niet meer economisch naar het beheer van het landschap kijken, maar alleen vanuit de ogen van de subsidievragers. Deze honger naar subsidies zou iedere innovatie op het gebied van landschapsbeheer blokkeren.

Duijf geeft in a *nutshell* het werkelijke dilemma van de discussie weer: 'Gaan we voor subsidies of gaan we voor een economisch model?' Traditioneel boombeheer staat daarbij gelijk aan kiezen voor subsidies en overheidsfinanciering. Het behoud van groenstructuren en bomen is daarbij een overheidstaak en de rekening daarvoor wordt ingediend bij de overheid en dus de burger. Wethouder De La Court scherpt dit dilemma nog evenaan: 'Als ik aan de burger geld vraag voor boomonderhoud of voor onderhoud

aan het zwembad of voor ouderenzorg, twee keer raden waar de burger dan voor kiest.'

Waarde van groen

De hele waarheid is dat natuurlijk ook niet. Het uitbundige groen en vele mooie lanenstructuren in het Lochemse buitengebied vertegenwoordigen een forse economische waarde op het gebied van toerisme. Alleen wordt niets van het geld dat in toerisme en recreatie verdiend wordt, teruggestoken in het in stand houden van deze groenstructuren.

Boombeheerders zijn oudere, grijze mannen

Tom Bade, econoom en eigenaar van Triple E geeft in zijn inleiding een aantal voorbeelden van hoe een werkelijke verwaardiging van groen wel georganiseerd kan worden: 'Ga langetermijnrelaties aan met marktpartijen. Stel vertrouwen daarbij voorop en geef de marktpartijen het recht of de vergunning om hun eigen businesscase sluitend te maken. Triple E, het bureau van Tom Bade heeft recent een botanische tuin overgenomen in Nijmegen. Bade: 'Wij hebben de gemeente niet gevraagd om subsidies, maar om een horecaverunning. Met een vergunning kunnen we veel beter dan met een kortdurende subsidie mensen aannemen en investeren en uiteindelijk onze eigen broek ophouden.'

oogstbaar waren. Veel straten en lanen in de gemeente Lochem zijn daar nu nog steeds het directe gevolg van. Zo maar teruggaan naar die negentiende-eeuwse economie is echter lastig, ook al weet iedereen dat hout, in wat voor een

Rogier van Dijk: 'Het spreekt mij aan dat de overheid wil afrekenen met georganiseerd wantrouwen.'

Baarte de Rooy: 'Ik ben aangenaam verrast over de openheid van deze discussie. Dat biedt perspectief voor de toekomst.'

Wethouder De La Court lijkt de boodschap van Bade te snappen en steekt zelfs de hand in eigen boezem: 'De overheid is een onbetrouwbare partner. Wij zijn goed in beheren, maar slecht in innoveren en succesvolle businesscases bouwen. Laten we ons daar dan ook niet mee bemoeien.'

De overheid is een onbetrouwbare partner. Goed in beheren, slecht in innoveren

Boomzorg

De natuurlijke aanjagers van de discussie over het verwaarden van gemeentelijke bomen zouden feitelijk gemeentelijke groenbeheerders en boombeheerders moeten zijn.. Maar boombeheerders zijn nagenoeg afwezig in de discussie. Annemieke Breukelaar- zelf amper 35 jaar jong- weet wel hoe dat komt. In haar visie zijn boombeheerders vooral oude grijze mannen, die niet openstaan voor deze discussie. 'Door de crisis zijn we gedwongen om als gemeente verder te kijken dan onze neus lang is.'

Bomen

Uit het bovenstaande zou kunnen blijken dat je met het uitschrijven van een langlopende concessie de Lochemse bomen zou kunnen redden. Niets is minder waar. Dat heeft te maken met een aantal aspecten. Landgoedbeheerder Gijs van Heemstra weet precies waar hij over praat als hij zegt: 'Deze bomen hebben te maken met heel veel achterstallig onderhoud.' Een tweede aspect wordt aangehaald door Arnold Pasma van Berkel Groen. 'Zelfs al zou je besluiten om bepaalde lanen helemaal te kappen, dan is het nog niet mogelijk om die bomen terug te planten. De ruimte waar de bomen nu in staan is zo ontzettend krap. Daar kun je nu, met het huidige verkeer, geen bomen meer planten.' Pasma: 'Maar waar staat geschreven dat je per se overal bomen langs iedere straat moet hebben?' Dit besef is bij aanwezigen van de gemeente Lochem ook aanwezig. De La Court: 'Als marktpartijen ons beheer overnemen, zal er altijd een startinvestering van de gemeente nodig zijn om het proces op gang te brengen. Dit zou dan gebruikt kunnen worden voor achterstallig onderhoud en opstart.'

Verschillende aanwezigen duiden ook op het feit dat het huidige assortiment én de leeftijdsopbouw van dat assortiment niet erg geschikt is voor een

Peter Bongen: 'Landschappen zijn honderden jaren oud. De duur van contracten zou daarop gebaseerd moeten zijn.'

Esther Kimmels

commerciële exploitatie. Als je uitgaat van een terugverdienmodel op basis van biomassa, zul je eerder kiezen voor snelgroeiende soorten zoals populier of wilg. Verder zul je dan wellicht kiezen voor aanplant in singels, zodat ze iedere zoveel jaar geoogst kunnen worden. Rogier van Dijk van het bedrijf Snipperhout heeft hier ervaring mee. Hij ontwikkelt in combinatie met de gemeente Appingedam een pilot waarbij een verlaten en vervuild industrieterrein wordt beplant met een Deense wilgenkloon die ieder jaar ongeveer 20 ton verse houtsnippers oplevert. Dat kan per jaar ongeveer 7000 euro per hectare opleveren.

Overigens is Van Dijk nog niet overtuigd van de mogelijkheid van een succesvolle businesscase waarbij Lochem om niet zijn bomen kan outsourcen. Volgens van Dijk kost dit altijd geld, hoewel hij op hetzelfde moment ook roept: 'Doe mij maar tienduizend bomen en laat mij aan de slag gaan.'

Zo recht door zee als Rogier Van Dijk van Snipperhout is, zo voorzichtig en omfloerst is de andere aanwezige potentiële marktpartij: Arcadis. Frans Willem Römer van Arcadis heeft in voorbereidingen al te kennen gegeven dat hij geïnte-

resseerd is in een leaseconstructie waarbij Arcadis de bomen langjarig overneemt. Over randvoorwaarden laat Römer bijna als een echte politicus niks los. Römer rechtvaardigt zijn vaagheid door te zeggen dat hij ook niet weet welke eisen de gemeente stelt.

Op het moment dat je vooraf een lijst met voorwaarden opstelt, weet je zeker dat hier een businesscase uit te halen is

Triootje

Als vanzelf lijkt zich kort maar hevig een gele-genhedencombinatie tussen Willem Pasma van de Bomenstichting Achterhoek, wethouder De la Court en Römer van Arcadis te ontwikkelen. Het idee is: ontwikkel gezamenlijk een plan van eisen, waarin alle randvoorwaarden vermeld staan en laat daar door de markt oplossingen bij verzinnen. Römer stelt een onwrikbare eis: het huidige systeem van kapvergunningen moet overboord. Römer: 'Als wij voor iedere boom die we zouden

Reinder Boon: 'Er is behoefte aan vernieuwing en daar is meer speelruimte voor nodig, zo blijkt. Mooi te zien dat er een beweging is die wil afrekenen met traditie.'

Wim Dondergoor

Frans-Willem Romer

willen kappen een kapvergunning moeten aanvragen, kan hiertegen voor elke boom bezwaar worden aangetekend.'

Pasman van Bomenstichting Achterhoek geeft zelfs vooraf wat wisselgeld en geeft aan dat hij voor bepaalde lanen best wil inzien dat grootscheepse kap waarschijnlijk de beste optie is omdat die lanen jarenlang verwaarloosd zijn, maar wel in samenspraak met bewoners en Bomenstichting Achterhoek.

Doe mij maar tienduizend bomen!

Janine Quist van Aequator is voorstander van een sterke participatie door de burger: 'Burgers willen betrokken worden bij een landschapsvernieuwing. Wanneer burgers worden betrokken bij groenplannen en zich ervan bewust worden dat het groen ook hun toebehoort, zijn burgers geen tegenstanders, maar medestanders. Dat zie je bij verschillende groenprojecten door het hele land waarbij burgers vrijwillig de handen uit de mouwen steken om mee te helpen groenprojecten te laten slagen.'

Reinder Boon van het bedrijf Groeistrategen verwoordt waar gemeenten misschien wel het meest bang voor zijn: 'Door een ander beheer verandert het landschap. Een overheid moet zijn groenstructuurplan en bomenplan goed in het vizier houden en van tevoren bepalen waar zij de vrije hand geeft aan ondernemende partijen en waar niet. Bovendien hebben overheden te maken met burgers en belangenpartijen die zich roeren als een landschap zich wijzigt.'

De markt moet een businesscase opzetten

Omdraaien

Tom Bade en Rogier van Dijk zijn niet onder de indruk van deze plotseling ontluikende liefde tussen Bomenstichting Achterhoek, Lochem en Arcadis. Bade is het minst uitgesproken: 'Zorg ervoor dat je de verhoudingen helder houdt en schuif geen stichtingen of andere tussenpersonen tussen beleidsvorming en uitvoering.' Rogier van Dijk is korter en stelliger: 'Ik ben ondernemer. Laat mij mijn gang maar gaan en met een voorstel komen. Op het moment dat je vooraf een lijst met voorwaarden opstelt, weet je zeker dat hier een businesscase uit te halen is.' Van Dijk

Janine Quist

Willem Pasman: 'Een kritische burger is een goede burger omdat hij tenminste bewust nadenkt.'

Tom Bade

Wim Dondergoor: 'Ik heb niets gehoord over biomassa, maar ik ben blij te horen dat de gemeente Lochem openstaat voor een nieuw type beleid.'

geeft daarbij aan dat hij als ondernemer er zelf alle belang bij heeft om dingen goed te regelen en een goede relatie met de burger te hebben.'

Energiehout

Als we het hebben over geld verdienen met hout, praat bijna automatisch iedereen over energiehout. Volgens Bade is dat geen absolute must of de enige optie. Tom Bade: 'Ik zou wel eens willen kijken naar een meubellijn uit Lochems hout, speeltoestellen of snipperhout uit eigen straat.' Volgens Bade hoeft de overheid daar geen moeite voor te doen. 'Uit eigen ervaring met verschillende projecten zoals in de Millingerwaard of op de Veluwe blijkt dat ondernemende partijen zich uit zichzelf melden voor deelname.'

Bade heeft genoeg van de algemene termen 'groenwaarde', 'gezondheidsbaten' en 'fijnstofbinders'. Het gaat hem erom dat er reële geldstromen ontstaan.

Wim Dondergoor, expert van versnipperaars bij de firma Hissink: 'Met biomassa en energiehout is naar mijn mening best geld te verdienen zo niet te besparen voor de gemeente Lochem. Met eigen, goed gesnipperd energiehout kan men

openbare gebouwen scholen en zwembaden prima voordelig en milieuvriendelijk verwarmen.'

Prostitutieel relaties

Bade houdt ervan om dingen bij hun naam de noemen. Het feit dat overheden zo slecht samenwerken met het bedrijfsleven, ligt aan de cultuur van wat Bade 'de prostitutieel relaties tussen overheden en bedrijfsleven' noemt. Er wordt niet gezocht naar langlopende, duurzame vormen van samenwerking, maar kortetermijnsamenwerking waarbij vaak de laagste prijs leidend is. Ook Ger Duijf is die mening toegedaan, maar noemt het de traditie van georganiseerd wantrouwen in aanbestedingsland.

Bade gooit een balletje op over hoe vertrouwen hersteld kan worden: langetermijn contracten. 'Nu bestaan er contracten van hoogstens vijf jaar. Dat moeten contracten worden van dertig, veertig jaar,' is zijn mening.

Als je naar de historie van groen kijkt, is dat nog *peanuts* volgens Peter Bongen van IPC Groene Ruimte. 'Landschappen zijn honderden jaren oud. De omloop van bomen eveneens. Contracten zouden nog veel langer moeten kunnen lopen

Thijs de la Court: 'Wat we zeggen te doen, gaan we doen. Maar we moeten de gemeenteraad niet verliezen en de markt op de juiste manier benaderen over randvoorwaarden. Het klassieke alternatief is al van tafel; we zien heil in langetermijnconcessies en marktwerking; dat is al een hele stap.'

Annemieke Breukelaar: 'Nood breekt wet: we moeten als gemeente verder kijken dan onze neus lang is.'

om écht duurzaam te zijn. Zulke langlopende contracten bestaan al richting burgers, dat zou meer mogen voorkomen.'

Conclusie

'Bestuurlijke moed', dat is waarschijnlijk het kernbegrip in de discussie over 'Het verdienende landschap'. Op het moment dat overal in Nederland gemeenteraden met bezuinigingsdrift in het achterhoofd besluiten om grootschalig te kappen in het buitengebied, zijn er gelukkig ook nog overheden die op een meer structurele manier de discussie willen voeren over boombeheer in het buitengebied. Dat is zeker niet de makkelijkste weg. Uitgangspunten als achterstallig onderhoud en een eenzijdige opstand van bomen bieden op het eerste gezicht weinig kansen voor een financieel succesvolle businesscase. Er moeten daarbij nogal wat onpopulaire maatregelen genomen worden.

Daarbij komt dat overheden, in weerwil van alle antiprivaatiseer verhalen die nu in de pers verschijnen, niet in staat zijn deze verandering door te voeren zonder hulp van de markt. Overheden en bedrijfsleven zullen aan tafel moeten om zaken anders op te lossen en te zoeken naar

meer duurzame en vooral langjarige vormen van samenwerking. Ook het uit handen geven van de regie vereist daarbij moed.

Het forum 'Het verdienende landschap' werd bijgewoond door:

- Annemieke Breukelaar, gemeente Lochem
- Arnold Pasman, Berkelgroen B.V. Lochem
- Baarte de Rooy, gemeente Lochem
- Esther Kimmels, gemeente Lochem
- Frans-Willem Romer, Arcadis
- Ger Duijf, adviseur landschapontwikkeling
- Gijs van Heemstra, beheerder landgoed Verwolde
- Janine Quist, AequatorGroen&Ruimt
- Peter Bongen, IPC Groene Ruimte
- Reinder Boon, Groeistrategen
- Rogier van Dijk, Snipperhout B.V.
- Thijs de la Court, wethouder gemeente Lochem
- Tom Bade, Triple E
- Willem Pasman, Bomenstichting Achterhoek
- Wim Dondergoor, Hissink

Ger Duijf: 'Markant gesprek. We zouden vaker bij elkaar moeten komen.'